

26. Sokotun, H. O. (2013), “Organizational and economic mechanism of managing a machine-building enterprise”, *Naukovyj visnyk Poltavs'koho universytetu ekonomiky i torhivli. Ser. : Ekonomichni nauky*, vol. 1, pp. 192–197.
27. Tihonov, M. N. (2003), *Menedzhment innovacionnoj organizacii* [Management of an innovative organization], Moscow, Russia.
28. Kybanov, A. Ya. (1997), *Upravlenie personalom organizacii* [Personnel Management of the Organization], INFRA–M, Moscow, Russia.
29. Daniuk, V. M., Kolot, A. M., Sukov H. S. (2013), *Upravlinnia personalom* [Personnel Management], KNEU, Kyiv, Ukraine.
30. Khmil', F. (2003), *Osnovy menedzhmentu* [Basics management], Akademydav, Kyiv, Ukraine.
31. Yanenkova, I. H. (2010), “Organizational competencies in the field of innovation activities”, *Ukrains'kyj sotsium*, vol. 2, pp. 172–184.
32. Kolot, A.M. (1995), *Normuvannya pratsi* [Rationing labor], Vipol, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 26.01.18 р.

УДК: 331.556

Смалійчук Г.В.,

асистент,

Київський національний економічний університет

імені Вадима Гетьмана

anna.smaliychuk@gmail.com

Смалійчук А.В.,

асистент,

Киевский национальный экономический университет

имени Вадима Гетьмана

Hanna Smaliychuk,

assistant,

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ

ОСОБЕННОСТИ СОВРЕМЕННОЙ МИГРАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ УКРАИНЫ В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИИ РЫНКА ТРУДА

PECULIARITIES OF THE MODERN MIGRATION POLICY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF TRANSFORMATION OF THE MARKET OF LABOR

Розглянуто державне регулювання міграційних процесів та визначено її як один з факторів формування сучасного ринку праці. Визначено значення державного регулювання міграції, яка має ключове значення у підтримці економічного розвитку

країни. Розглянуто активну і пасивну політику міграції, яка повинна включати заходи на ринку праці, у сфері освіти, соціального забезпечення, охорони здоров'я, житлових умов і поєднуватися зі стратегією соціально-економічного розвитку, які проводяться на рівні держави. У статті розкрито необхідність регулювання міграції з метою вирішення проблем зовнішньої міграції в умовах трансформації ринку праці.

Рассматривается государственное регулирование миграционных процессов как один из факторов формирования современного рынка труда. Определено значение государственного регулирования миграции, которая имеет ключевое значение в поддержании экономического развития страны. Рассматривается активная и пассивная политика миграции, которая должна включать меры на рынке труда, в сфере образования, социального обеспечения, здравоохранения, жилищных условий и сочетаться со стратегией социально-экономического развития, проводимых на уровне государства. В статье раскрыта необходимость регулирования миграции с целью решения проблем внешней миграции в условиях трансформации рынка труда.

The state regulation of migration processes is considered and defined as one of the factors of the formation of the modern labor market. The importance of state regulation of migration, which has a key role in supporting the country's economic development, is determined. Considered an active and passive migration policy, which should include measures in the labor market, education, social security, health care, housing conditions, and combined with a strategy for socio-economic development that is carried out at the state level. The article discloses the necessity of regulation of migration in order to solve the problems of external migration in conditions of labor market transformation. The development of a state migration policy should envisage such main strategic directions of action as the development of a mechanism for the return of Ukrainian citizens to their homeland and the creation of clear conditions for migration policy in the context of the needs of the labor market.

Ключові слова. Міграція, циркулярна міграція, рееміграція, міграційна політика, міжнародна мобільність, транскордонні переміщення.

Ключевые слова. Миграция, циркулярная миграция, реэмиграция, миграционная политика, международная мобильность, трансграничные перемещения.

Key words. Migration, circular migration, reemigration, migration policy, international mobility, transboundary movements.

Вступ. Вплив міграції працездатного населення на розвиток економіки та соціальної сфери відбувається одночасно у кількох напрямках і спричиняє кількісні та якісні зміни на ринках праці, у чисельності й структурі складу населення, коливанні демоекономічного навантаження, попиту населення на ті чи інші товари або послуги.

У сучасних умовах важливим завданням держави є формування національної міграційної політики, що передбачатиме поєднання заходів щодо залучення населення (у тому числі українців, які тривалий час працюють за кордоном) до України та оптимізації зовнішніх міграційних потоків. Дослідженням проблем, пов'язаних з рухом людських ресурсів, з трудовою імміграцією в Україні, займаються присвячені роботи таких вітчизняних учених, як Е.М. Лібанова [5], О. Малиновська [4], Т.П. Петрова [5], Прибиткова І. [8]. Серед зарубіжних учених, праці яких висвітлюють дану проблему, можливо виділити Е. Лі [1].

Постановка завдання. На сьогодні актуальною стає проблема розробки ефективних заходів міграційної політики, що дозволить досягти якісно нового рівня регулювання трудових міграцій.

Саме за допомогою якісно нового рівня регулювання міграційних процесів можливе забезпечення поступального розвитку економіки України у довгостроковій перспективі. Це забезпечить створення економічних умов для припинення

відтоку населення на роботу за кордон, а також для заохочення повернення частини довгострокових мігрантів і зменшення інтенсивності короткострокових виїздів. Крім того, на регіональному рівні міграція є важливим джерелом формування працездатного населення і безпосередньо впливає на перебіг демографічних процесів.

У зв'язку з цим актуальності набуває заавдання визначення шляхів регулювання процесів міграції, а також регулювання міграційних процесів у контексті вирішення проблем в умовах змін на ринку праці.

Результати дослідження. Міграційна політика — це політика держави щодо механічного руху населення в просторі. Метою міграційної політики є регулювання міграційних потоків таким чином, щоб захистити інтереси особистості, території, держави [7]. Процеси глобалізації поступово «стирають» традиційне значення державних кордонів, спрощуючи систему транскордонних переміщень. На сучасному етапі спостерігається тенденція, коли у свідомості людей зникає жорстка прив'язка до території походження і з'являється сприйняття міграції як способу життя.

Крім того, міжнародна мобільність стає явищем, яке створює можливості пізнати інший світ, пережити інший життєвий досвід, використовувати ресурси і технології нових територій [6, с. 125].

Трудова мобільність є ключовим інструментом ефективного функціонування єдиного ринку та стосується надання можливості великій чисельності працівників знайти кращу роботу і є ключовим принципом Європейської стратегії зайнятості. Остання визначає розширення географічної мобільності та перехід із одного робочого місця на інше як важливі передумови для створення робочих місць і розвитку можливості зайнятості, здатності до адаптації європейських трудових ресурсів у контексті швидких змін на ринку праці [2].

У той же час, масові транскордонні потоки населення викликані економічними причинами, не облаштованістю у країні проживання, локальними конфліктами і війнами [6]. У зв'язку з цим країни стикаються зі змінами, які визначають соціально-економічні та соціально-політичні умови розвитку. Крім прямих військових і силових факторів, діє також система соціальних проявів, які закладені в міграційних процесах.

Експерти виділяють кілька ключових факторів, що діють як фактори виштовування населення за межі країни у пошуках кращих умов для проживання [1, с. 1–19]:

- страх браку фінансових коштів для підтримки вже досягнутих умов життя;
- відчуття безвиході і відчаю (відсутність можливості поліпшити матеріальне становище);
- відсутність можливостей для кар'єрного зростання і перспектив професійного розвитку;
- переконання у тому, що будь-які зміни в країні не призведуть до покращення ситуації.

Із здобуттям незалежності міграційна політика України будувалася хаотично, як відповідь на виклики наслідків міграційного процесу. Першочергового значення набула необхідність прийняття термінових заходів в умовах зміни економічної і соціально — політичної ситуації у 90-х роках. До них належали такі заходи, як створення законодавства як ефективного інструменту контролю

над міграцією, забезпечення інституційної реорганізації, розробка стратегічного підходу до планування та реалізації державних заходів в області міграції.

Провідні науковці вказують на еволюцію ролі держави та інструментів її впливу на процеси, що відбуваються у соціально-трудої сфері [9; 10]. Саме тому, враховуючи цілі дослідження, ми вважаємо, що державна політика щодо регулювання зовнішніх трудових міграцій на сучасному етапі має спиратися на комплекс заходів, спрямованих на забезпечення зворотності зовнішніх трудових поїздок, соціальної захищеності українських працівників за кордоном, якнайширше залучення міграційних грошей в економіку України, а також на покращення можливостей працевлаштування населення на внутрішньому ринку праці.

Міграційна політика обирається відповідно до пріоритетів ринку праці та може бути активною та пасивною.

Пасивна політика міграції передбачає:

- моніторинг міграційних процесів;
- облік мігрантів;
- оформлення відповідних документів.

З іншого боку, доцільнішим, на нашу думку, є впровадження активної політики міграції. План заходів сучасної активної політики міграції повинен включати:

- I. рееміграція, громадян, які виїхали за кордон;
- II. запобігання надмірному виїзду активного населення працездатного віку за кордон;
- III. створення системи інформаційного забезпечення потенційних емігрантів;
- IV. супровід емігрантів за кордоном;
- V. заходи щодо соціального захисту українських емігрантів за кордоном і лобіювання прав та інтересів українських мігрантів;
- VI. створення сприятливих та прийнятних умов ведення бізнесу для реемігрантів;
- VII. консультативна допомога потенційним емігрантам у процесі підготовки до виїзду за кордон та розвиток мережі консультативних центрів.

Беручи до уваги чисельність українців, які виїхали та продовжують виїжджати за кордон з метою працевлаштування, стратегічною метою державної політики у сфері трудової міграції має бути поступове повернення тих трудових мігрантів, які готові або за певних умов можуть виявити готовність до рееміграції. З цією метою необхідно розробити і прийняти державну програму повернення та реінтеграції довгострокових мігрантів, включивши до неї регіональні програми рееміграції.

Метою реінтеграційних проектів є надання соціальної, інформаційної, психологічної підтримки, правової та матеріальної допомоги для реінтеграції українських мігрантів, які бажають повернутися на Батьківщину.

Впровадження програм з реінтеграції українських мігрантів має стати одним із першочергових завдань уряду України у сфері регулювання трудових міграцій. Необхідним кроком є розробка і прийняття державної програми повернення та реінтеграції довгострокових мігрантів, а також відповідних регіональних програм. Ці програми можуть розроблятися у рамках співпраці з Євросоюзом, члени якого зацікавлені у зворотності української міграції і будуть готові

фінансувати (на паритетних засадах) реалізацію таких програм, зокрема запровадження різноманітних схем циркулярної міграції.

Ефективна міграційна політика передбачає поєднання тимчасової міграції і стимулів для поворотної або циркулярної міграції [6]. Завдяки циркулярній міграції мігранти могли б протягом нетривалого часу перебувати за межами батьківщини, не збільшуючи при цьому масштабів постійної міграції (рис. 1). Реалізація принципів циркулярної міграції дозволяє, з одного боку, задовольнити потреби громадян (зокрема молоді) у достойних заробітках, а з іншого, забезпечити зворотність зовнішніх трудових поїздок.

Як тимчасова, так і циркулярна міграція можуть чинити позитивний вплив на економіку приймаючих країн і країн-донорів мігрантів [3].

Вважаємо, що трудова міграція та відтік населення у рамках сучасної міграційної політики України має розглядатися як ресурс розвитку країни. У рамках такої політики соціально-економічна ситуація визначається розвитком процесів трудової міграції та переказами грошових коштів від мігрантів. Політика держави полягає у підтримці системи підготовки висококваліфікованих працівників і навчання всіх трудових мігрантів необхідним трудовим, спеціальним і соціальним навичкам, що дозволять відповідати вимогам іншого середовища і конкурувати на ринках праці приймаючих країн.

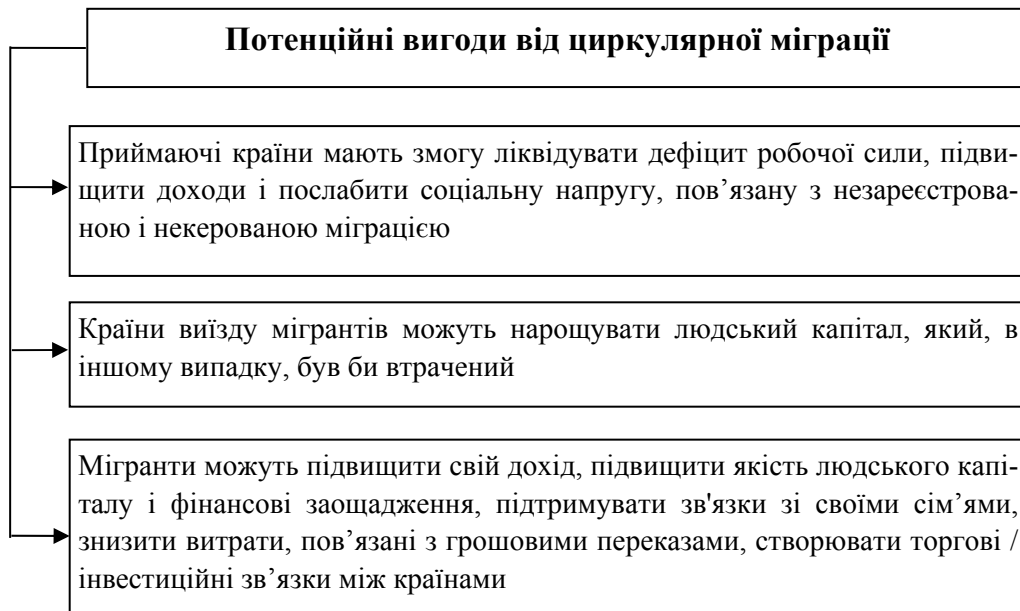

Рис. 1. Потенційні вигоди від циркулярної міграції

Висновки. Державна міграційна політика має передбачати такі основні стратегічні напрямки дій, як розробку механізму повернення українських громадян на батьківщину та створення чітких умов міграційної політики у контексті потреб ринку праці.

Сучасна міграційна ситуація дозволяє зробити висновок, що транскордонна мобільність є ключовим фактором, що визначає розвиток на локальному, національному і глобальному рівнях. При цьому не менш значущим є розвиток особистості як носія знань, досвіду і навичок. Наслідки міграційної мобільності на всіх рівнях визначаються ризиками і загрозами, з одного боку, і використання можливостей, з іншого.

Таким чином, актуальним залишається питання щодо координації процесів міграції, і розробки такої міграційної політики, яка б чітко окреслювала регулювання міграційних процесів.

Література

1. Абылкаликов С. И., Винник М. В. Экономические теории миграции: рабочая сила и рынок труда / Абылкаликов С. И., Винник М. В. // Бизнес. Общество. Власть. — 2012. — № 12. — С. 1–19. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.hse.ru/mag/27364712/2012--12/71249233.html>
2. Інформаційний проект «Європейський парламент». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://europarlamenti.info/ru/Cennosti-i-celi/celi/strategia-ES/>
3. Коллективная попытка определить циркулярную миграцию / Европейская экономическая комиссия, 2014. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ece/ces/ge.10/2014/mtg1/WP_25_Mexico_ru.pdf
4. Малиновська О. А. Міграція і міграційна політика: Навч. посіб. / Малиновська О. А. — К.: Центр наукової літератури, 2010. — 304 с.
5. Населення України. Трудова еміграція в Україні. — К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В.Птухи НАН України, 2010. — 233 с.: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.idss.org.ua/monografii/poznyak_2010.pdf
6. Подходы к разработке миграционной политики в странах Центральной Азии и Европы (Сравнительный анализ на примере Кыргызской Республики и Польши). — ПАСОС — Ассоциация для поддержки открытого общества, 2012. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://auca.kg/uploads/Migration_Database/Publications/Umetova,%20migration%20policy%20paper,%20Russ.pdf
7. Практическое пособие по организации деятельности консультационных центров для мигрантов (на основе опыта практической деятельности центров поддержки мигрантов в рамках реализации региональной программы по трудовой миграции, 2010–2014 гг.). — Шимкент, 2014. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.osce.org/ru/astana/141996?download=true>
8. Прибыткова И. Миграционное поведение и качество жизни населения в концептуальном и эмпирическом измерениях / Прибыткова И. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://i-soc.com.ua/institute/pb_06.pdf
9. Колот А. М. Еволюція ролі держави та інструментарію її впливу на розвиток соціально-трудої сфери / А.М. Колот // Соціально-трудої відносини: теорія та практика. — № 1. — 2011. — С. 4-10.
10. Колот А.М. До проблеми розвитку теорії розподільчих відносин / А.М.Колот // Україна: аспекти праці. — 2008. — № 8. — С. 3–11.

References

1. Abyilkalikov, S. I., Vinnik, M. V. (2012). «Economic theories of migration: the labor force and the labor market», *Biznes. Obschestvo. Vlast.* [Online], available at: <https://www.hse.ru/mag/27364712/2012--12/71249233.html> (Accessed 30 January 2018)
2. Information project "European Parliament", Available at: <http://europarlamenti.info/ru/Cennosti-i-celi/celi/strategia-ES/> (Accessed 30 January 2018).
3. Collective attempt to define circular migration, European Economic Commission, 2014. [Online], available at: https://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ece/ces/ge.10/2014/mtg1/WP_25_Mexico_ru.pdf
4. Maly`novs`ka, O. A. (2010), *Mihratsiia i mihratsiina polityka: Navch.posib* [Migration and migration policy], Centr naukovoyi literatury`, Kyiv, Ukraine.
5. *Naselennya Ukrayiny. Trudova emigraciya v Ukrayini (2010)* [The population of Ukraine. The labor migration in Ukraine], In-t demografiyi ta social'ny`x doslidzhen` im. M.V.Ptuxy NAN Ukrayiny, Kyiv, Ukraine, Available at: http://www.idss.org.ua/monografii/poznyak_2010.pdf (Accessed 30 January 2018)
6. *Podhodyi k razrobotke migratsionnoy politiki v stranah Tsentralnoy Azii i Evropyi (Srvnitelnyiy analiz na primere Kyrgyzskoy Respubliki i Polshi) (2012)*, PASOS, «Assotsiatsiya dlya podderzhki otkrytogo obschestva», 2012, Available at: [https://auca.kg/uploads/Migration_Database/Publications/Umetova, %20migration %20policy %20paper, %20Russ.pdf](https://auca.kg/uploads/Migration_Database/Publications/Umetova,%20migration%20policy%20paper,%20Russ.pdf) (Accessed 30 January 2018)
7. *Prakticheskoe posobie po organizatsii deyatelnosti konsultatsionnyih tsentrov dlya migrantov (na osnove opyita prakticheskoy deyatelnosti tsentrov podderzhki migrantov v ramkah realizatsii regionalnoy programmyi po trudovoy migratsii, 2010-2014 gg.)*, Shimkent, 2014, Available at: <http://www.osce.org/ru/astana/141996?download=true> (Accessed 30 January 2018)
8. Pribyitkova I., "Migration behavior and quality of life of the population in conceptual and empirical dimensions", Available at: http://i-soc.com.ua/institute/pb_06.pdf (Accessed 30 January 2018)
9. Kolot, A.M. (2011) "Evolution of the role of the state and the tools of its influence on the development of the socio-labor sphere", *Social-Labor Relations: Theory and Practice*, no. 1, pp. 4–10.
10. Kolot, A.M. (2008). "To the problem of the development of the theory of distributive relations", *Ukrayina: aspekty` praci*, no. 8., pp. 3–11.

Стаття надійшла до редакції 28.01.18 р.